
IN MEMORIAM

UDC: 165.721

Mario Kopic

EMANUELE SEVERINO (1929–2020)

Naši mrtvi nas čakajo, kakor zvezde na nebu čakajo,
da mine noč in z njo naša nezmožnost,
da jih uzremo, če nismo v temi.

Med sodobnimi filozofi je bil tisti, ki si je lahko najbolj upravičeno nadel ničejanski naziv času neprimerne filozofa (*der unzeitgemäße Philosoph*), gotovo italijanski filozof Emanuele Severino. Toda njegova neprimernost času, njegova nesodobnost, je veliko bolj radikalna od tiste, ki jo je razglašal Friedrich Nietzsche. Kajti tisto, kar je italijanski filozof postavil pod vprašaj, ni čas sedanjosti, pred katerim bi dajal prednost preteklosti ali prihodnosti, temveč čas kot takšen, prepričanje, da stvari nastajajo oziroma se pojavljajo iz nič in se v nič vračajo. Zato je vse njegovo filozofsko prizadevanje težilo k temu, da razkrinka to prepričanje – prepričanje, ki sprejema identiteto bivajočega in nič –, pri tem pa je razkrinkalo smisel celotnega Zahoda, katerega izražanje, ne glede na to, ali je teološke, znanstvene, ekonomske ali pa politične narave, samo potrjuje metafizično prepričanje o identiteti bivajočega in nič, torej najradikalnejši nihilizem. To je namreč nihilizem, ki ne prizadeva zahodne civilizacije šele v njenem zatonu, ampak nihilizem, ki jo ustoličuje in jo kot takšno sploh šele omogoča.

Po Severinu lahko ta bistveni nihilizem opišemo z le nekaj besedami, od njegovega razumevanja pa je odvisna usoda Zahoda in zdaj že celotne Zemlje. Te besede pa so naslednje: misliti, da stvari niso (ko še niso bile rojene ali proizvedene, ali ko izginejo ali so uničene), pomeni misliti, da so stvari – oziroma tisto, kar ni nič – pravzaprav nič. To je misel, ki se je rodila z grško metafiziko in je potem vodila in poenotila celotno zgodovino Zahoda. Ker je zahodna družba zrastle v okviru te bistvene določitve mišljenja, je v določenem smislu konstitutivno nesposobna doumeti njen smisel. »Opažati se začenja neskončna nemoč civilizacije moči. Odkrivati se začenja smrtonosna bolezen. Toda komu mar za to? Zahod je ladja, ki se potaplja, na kateri se nihče ne meni za luknjo in kjer si vsi vneto prizadevajo za to, da bi bila plovba čim bolj prijetna; na njej se jim ljubi razpravljati le o neposrednih problemih, problemom pa priznavajo smisel samo, če je mogoče že slutiti posebne postopke reševanja teh problemov. Ampak ali resničnega zdravja morda ne moremo doseči ravno zato, ker ne znamo odkriti resnične bolezni?«

370 Toda že Platon je v peti knjigi *Države* na Sokratovo vprašanje, ali je spoznanje pravzaprav spoznanje nečesa, kar je (*on*), ali nečesa, kar ni (*me on*), z Glavkonom odgovoril, da je spoznanje nečesa, česar ni, pravzaprav nemogoče. Platon pri svojem poskusu tega in takšnega nakazovanja absolutne nasprotnosti med nečim in ničem že zaluša resnico biti (*verità dell'essere*): ko mislimo na možnost, da neka stvar utegne ne biti, po Severinu že mislimo, da ne-nič (*non-niente*), bivajoče (*ente*), stvar, je nič (*niente*). To je norost Zahoda (*follia dell'Occidente*), zabloda, ki zaznamuje nosilni steber zgodovine metafizike in obenem zahodne civilizacije. V središču vseh Severinovih dognanj je prav trditev, da obstaja nujno sovpadanje med našim verovanjem, da je nastajanje (*divenire*) – tj. nastanek in odhod v nič – dejansko, in pa skrajno norostjo. Naše temeljno verovanje, ki ga delimo vsi, če smo prebivalci Zahoda, je, da je »svet« prostor nastanka. Smo namreč prebivalci dobe, v kateri – če ne verjamemo več, da onstran nastajanja sveta obstaja Bog – vse bolj in vse močnejše verjamemo, da je edina dejanskost svet nastajanja. Prepričanje, ki ga vsi mi kot prebivalci Zahoda delimo, namreč da stvari izhajajo iz nič in se vračajo v nič, je povezano z nujnostjo skrajne norosti, saj je povezano z nujnostjo prepričanja, *da so stvari nič*. To je odločilna poteza Severinovih del: prepričanje, da stvari, oziroma ne-nič, izhajajo iz nič in se vanj vračajo, je istovetno s prepričanjem, *da stvari so*

---

nič. Prepričanje, da je *bivajoče nič*, je prav *skrajna norost* ... Simptom norosti je konstituiran s tem temeljnim tipom duševne bolezni – klinično velikokrat preverjene –, v kateri je individuum obsojen na to, da je nič oziroma je kot nič izpostavljen opazovanju. »Naša civilizacija« obravnava to poudarjeno potezo duševne bolezni kot odtujitev ali alienacijo; pri tem ne upošteva, da je tisto, kar se izraža v duševni alienaciji kot prepričanje, da smo nič, pravzaprav temeljna misel »naše civilizacije« – prepričanje oziroma volja do tega, da so stvari, ne-nič, pravzaprav nič. »Stvari«, se pravi, ne tisto, kar je abstraktno, temveč aspekti, forme, določeni in konkretni dogodki sveta. Seveda nihče od prebivalcev Zahoda ne prepozna samega sebe v prepričanju, da so stvari nič. To prepričanje konstituira *nezavedno* naše civilizacije. Toda če obstaja to nujno sovpadanje med verovanjem nas kot prebivalcev Zahoda in prepričanjem, da so stvari nič, tedaj je izvorni smisel Zahoda in njegovih nosilnih stebrov, smrti in vojne, prav *volja* do tega, da so stvari nič.

Prostor Severinovega mišljenja uokvirjajo številna dela, kot so: *Izvirna struktura* (*La struttura originaria*, 1958), *Bistvo nihilizma* (*Essenza del nichilismo*, 1972), *Prebivalci časa* (*Gli abitatori del tempo*, 1979), *Usoda nujnosti* (*Destino della necessità*, 1980), *Jarem* (*Il giogo*, 1989), *Slava* (*La Gloria*, 2001), *Temelj protislovja* (*Fondamento della contraddizione*, 2005), *Smrt in zemlja* (*La morte e la terra*, 2013), *O smislu ničā* (*Intorno al senso del nulla*, 2013), *Zgodovina, radost* (*Storia, gioia*, 2016) ...

371

Bil je izjemno ljubezniv in uglajen človek, imel je globok in muzikaličen glas in se je vedno pojavljal v družbi svoje šarmantne žene. Spominjam se, kako je nekoč v Neaplju skupaj s kolegom Vattimom tekkel za avtobusom in pri tem prehitel mlajšega kolega. Tedaj se je zdelo, kot da je »močna misel« večnosti zmagala nad »šibko mislijo« nastajanja. Toda takšno priznanje je zavrnil, saj zanj gibanje v prostoru tako ali tako ni obstajalo: »... And like this insubstantial pageant faded, / Leave not a rack behind.« (Shakespeare)*

Prevedla Seta Knop

* Slovenski prevod Otona Župančiča: »In kot je zginil nični ta sijaj, / vse mine brez sledu.« (*Vihar*, IV. dejanje, 1. prizor.)